

Sygn. akt I CSK 371/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Maria Grzelka

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

Protokolant Anna Matura

w sprawie z powództwa J. J.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 lutego 2008 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku

Sądu Okręgowego w W.

z dnia 8 marca 2007 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża powoda kosztami
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód wniósł o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w założonej w 1983 r. księdze wieczystej KW Nr [...] poprzez nakazanie wpisania w dziale II tej księgi wieczystej powoda w miejsce pozwanego Skarbu Państwa.

Sąd I instancji uwzględnił powództwo uznając, że w dacie wejścia w życie dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej sporna nieruchomość nie była nieruchomością ziemską z uwagi na brak użytków rolnych o powierzchni przekraczającej 50 ha, a nadto uznał ją za nieruchomość rezydencjalną nie mającą funkcjonalnego związku z innymi gospodarstwami rolnymi. Sąd Rejonowy stwierdził, że nie została wydana decyzja administracyjna Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego, a pismo tego Urzędu z dnia 6 sierpnia 1946 r. nie precyzuje, które przepisy art. 2 ust. 1 dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej miały zastosowanie. Dokonanie wpisu na podstawie takiej deklaracji ocenił Sąd I instancji jako przejęcie nieruchomości bez podstawy prawnej.

Sąd II instancji uwzględnił apelację Skarbu Państwa i wyrokiem reformatoryjnym oddalił powództwo. Nie podzielił oceny Sądu I instancji, że materiał dowodowy dawał podstawę do ustalenia, iż rzeczywisty stan prawny nieruchomości jest sprzeczny ze stanem prawnym ujawnionym w dziale II księgi wieczystej Kw Nr [...]. O braku podstaw do uznania, że doszło do udowodnienia żądania pozwu przesądza brak decyzji administracyjnej orzekającej o niepodпадaniu przedmiotowej nieruchomości pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN, jak też dokonanie przez Sąd Rejonowy ustaleń dotyczących powierzchni użytków rolnych w przedmiotowej nieruchomości, w oderwaniu od pozostałego majątku przejętego łącznie na cele reformy rolnej oraz o braku jej związku funkcjonalnego z pozostałym majątkiem poprzednika prawnego powoda. Sąd odwoławczy stwierdził, że podstawą wpisu Skarbu Państwa jako właściciela była deklaracja Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego z dnia 6 sierpnia 1946 r., na mocy której wpisano pozwanego do księgi wieczystej pn. Dobra Ziemskie O. W ocenie Sądu drugiej instancji, na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej można było orzekać nie tylko

w zakresie norm obszarowych, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu, ale także o tym, czy nieruchomości jest nieruchomością ziemską o charakterze rolniczym, ponieważ przepis dekretu uwzględniła i tę przesłankę, a nie tylko ogólną powierzchnię gruntów. W konsekwencji Sąd odwoławczy stwierdził, że dopiero istnienie decyzji administracyjnej wyłączającej przedmiotową nieruchomość spod działania przepisów dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. stanowiłoby wiążący Sąd dowód niezgodności rzeczywistego stanu prawnego nieruchomości ze stanem ujawnionym w księdze wieczystej.

Dokonując odmiennej oceny dowodu z zeznań św. S. S. Sąd Okręgowy stwierdził, że powód nie udowodnił, iż przedmiotowa nieruchomość stanowiła jedynie zespół parkowo-pałacowy nie związany funkcjonalnie z pozostałą częścią majątku ziemskiego O. Podzielając wnioski wynikające z opinii biegłego M. Z. Sąd Okręgowy uznał, że nie można jednoznacznie określić sposobu użytkowania konkretnych fragmentów całego majątku w dacie wejścia w życie dekretu PKWN. Uznał zarazem, że dokumenty będące podstawą wniosków inż. S. K. nie dają podstawy do ustalenia, iż przedmiotowa nieruchomość stanowiła prawnie wydzieloną nieruchomość z majątku O., i że jej wielkość oraz sposób zagospodarowania powodowały, że nie podlegała przejściu na mocy przepisów dekretu PKWN.

W konkluzji Sąd odwoławczy przyjął, że skoro cała nieruchomość pn. Dobra O. w całości przeszła z mocy prawa na własność Skarbu Państwa, to również i przedmiotowa w sprawie nieruchomość, jako część całego majątku ziemskiego, przeszła z mocy dekretu PKWN na własność pozwanego.

Skarga kasacyjna powoda, zaskarżająca wyrok w części oddalającej powództwo, oparta została na obu podstawach kasacyjnych.

W ramach pierwszej z podstaw skarżący zarzucił naruszenie:

- art. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. 2 ust. 1 dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. oraz z art. 1 dekretu z dnia 24 sierpnia 1945 r. o wpisywaniu do ksiąg wieczystych prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej, poprzez ich

niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie nieobalenia domniemania zgodności wpisu z rzeczywistym stanem prawnym;

- art. 3 k.c. w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN, przez błędną wykładnię pierwszego z nich i dopuszczenie do retroakcji oraz błędne zastosowanie drugiego przepisu do okresu, w którym nie było go w obrocie prawnym, tj. przed dniem 28 marca 1945 r.
- § 4 w/w rozporządzenia poprzez niezastosowanie tego przepisu do ustalonego stanu prawnego, pomimo oczywistych podstaw do jego zastosowania.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej powód zarzucił:

- rażące naruszenie art. 45 § 1 Konstytucji RP w zw. z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w zw. z art. 87 § 1 k.p.c. poprzez bezzasadne niedopuszczenie pełnomocnika powoda R. G. do udziału w rozprawie przez Sądem II instancji, co pozbawiło powoda możliwości obrony swych praw ze skutkiem przewidzianym w art. 379 pkt 5 k.p.c.;
- naruszenie art. 77 ust. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez uchylenie się przez Sąd od rozpatrzenia sprawy w postępowaniu sądowym i wadliwe skierowanie powoda na drogę postępowania administracyjnego;
- naruszenie art. 10 u.k.w.h. przez odmowę jego zastosowania pomimo udowodnienia dokonania wpisu wbrew prawu, ponieważ nieruchomość nie była nieruchomością ziemską;
- naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 w zw. z art. 244, art. 232, art. 278, art. 227 k.p.c. oraz art. 6 k.c. i art. 1 ust. 2 lit. d) dekretu o reformie rolnej, poprzez jednostronną ocenę materiału dowodowego i błędne ustalenie, że nieruchomość przejęto w oparciu o art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej;
- naruszenie art. 370¹ k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, pomimo, że apelacja pozwanego nie zawierała wskazania zakresu żądanej zmiany lub

uchylenia wyroku, a wartość przedmiotu zaskarżenia określono kwotą 10 - krotnie niższą od wartości przedmiotu sporu;

Powód wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części oddalającej powództwo i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W obszernym uzasadnieniu skargi kasacyjnej powód m.in. akcentuje stanowisko, że wielkość obszarowa przejętej nieruchomości nie miała żadnego merytorycznego znaczenia, a liczyła się tylko wielkość powierzchni użytków rolnych w rozumieniu § 4 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 1 marca 1945 r.

Pozwany Skarb Państwa w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie w całości i o zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, twierdząc m.in., że kwestia prejudycjalna wyłączenia nieruchomości spod działania dekretu o reformie rolnej mogła być rozstrzygnięta jedynie w postępowaniu administracyjnym.

Z kolei powód w piśmie procesowym z dnia 16 października 2007 r., ustosunkowującym się do odpowiedzi pozwanego na skargę kasacyjną, podkreślił, że rejestr pomiarowy znajdujący się w starej księdze wieczystej wymienia rodzaje przejmowanych gruntów, których przejmowania nie przewidywał dekret o reformie rolnej, a dowód w tym przedmiocie nie został przez Sąd Okręgowy dopuszczony. Ponadto powód wywodził, że stwierdzona orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego utrata mocy obowiązującej art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu skutkowałą utratą mocy obowiązującej § 5 rozporządzenia wykonawczego, który nie mógł być - wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - podstawą prawną postępowania administracyjnego rozstrzygającego o stanie prawnym nieruchomości powstałym z mocy przepisu ustawowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie wobec braku w niej uzasadnionych podstaw.

Na wstępie odnieść się należy do zarzutu nieważności postępowania, którego nie można było uznać za uzasadniony. Fakt niedopuszczenia R. G. do udziału w rozprawie przed Sądem odwoławczym w charakterze pełnomocnika

powoda nie spowodował pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw, a tym samym nie skutkowało nieważnością postępowania apelacyjnego na mocy art. 379 pkt 5 k.p.c. Zważyć bowiem należy, że także w postępowaniu odwoławczym powód reprezentowany był przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego w osobie adwokata A. H., uczestniczącego w rozprawie przed Sądem II instancji, co w tej sytuacji wyłącza możliwość uznania, że doszło do zarzucanego w skardze kasacyjnej pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw w postępowaniu apelacyjnym

Nietrafny okazał się również zarzut naruszenia art. 370¹ k.p.c. wskutek nieodrżucenia skargi kasacyjnej, jako pozbawionej – w ocenie powoda – jednego z jej elementów konstrukcyjnych. Wskazany przepis jest źródłem określonego w nim obowiązku Sądu pierwszej instancji, a zatem nie mógł zostać naruszony przez Sąd drugiej instancji, do którego przepis ten nie jest adresowany. Tymczasem skarga kasacyjna jest szczególnym instrumentem kontroli orzeczeń Sądów drugiej instancji. Brak wskazania w apelacji zakresu żądanej zmiany lub uchylenia wyroku uzasadnia obowiązek określonego w art. 373 k.p.c. zachowania się Sądu drugiej instancji, ale ostatnio wymieniony przepis nie został objęty w skardze kasacyjnej zarzutem jego naruszenia w ramach drugiej podstawy kasacyjnej. W tej sytuacji niedopuszczalne było badanie zasadności samego uzasadnienia sformułowanego zarzutu wobec ograniczeń, które na Sąd Najwyższy nałożył ustawodawca w art. 398¹³ § 1 k.p.c. Jedynie na marginesie można stwierdzić, że zaskarżenie w całości wyroku Sądu pierwszej instancji, uwzględniającego w całości powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, nie mogło nasuwać wątpliwości, że wolą apelującego było jego uchylenie w całości, pomimo braku werbalnego sformułowania w taki sposób wniosku apelacji.

Chybione okazały się zarzuty naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c., w zw. z art. 244 k.p.c., art. 232, art. 278 i art. 227 k.p.c. Zarzuty jednostronnej oceny materiału dowodowego i błędnych ustaleń nie uzasadniają naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., ponieważ wręcz przyznają dokonanie przez Sąd odwoławczy oceny i ustaleń, a nie ich braku w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Okoliczność, że zawarta w nim ocena i ustalenia nie satysfakcjonują skarżącego

nie dowodzi naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Natomiast zarzuty naruszenia pozostałych przepisów procesowych, uzasadnione wadliwą oceną materiału dowodowego i poczynieniem błędnych ustaleń nie mogły odnieść zamierzonego przez powoda skutku, ponieważ podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Natomiast zarzut naruszenia, poprzez odmowę zastosowania, art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, zamieszczony przez powoda wśród zarzutów sformułowanych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, okazał się nietrafny, ponieważ jego uzasadnienie nie zarzuca błędnej wykładni tego przepisu i w jej następstwie odmowy jego subsumpcji. Opiera się on na samodzielnej próbie skarżącego kreacji własnego, odmiennego ustalenia w przedmiocie charakteru nieruchomości ujawnionej w księdze wieczystej Kw Nr [...], a zabieg taki nie może przynieść oczekiwanego przez skarżącego rezultatu w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 10 ust. 1 u.k.w.h.

W tej sytuacji oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego, zakwalifikowanych przez powoda jako mieszczących się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, należało dokonać z uwzględnieniem ustalonego stanu faktycznego, będącego podstawą orzekania Sądu drugiej instancji.

Nietrafny okazał się zarzut naruszenia art. 3 u.k.w.h. w zw. z art. 2 ust. 1 dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. oraz z art. 1 dekretu z dnia 24 sierpnia 1945 r. o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej. Zarzut ten bazuje na bezzasadnym twierdzeniu strony powodowej, że doszło do obalenia przez nią domniemania wynikającego z art. 3 u.k.w.h., a mianowicie takiego, że prawo własności pozwanego ujawnione w księdze wieczystej zostało wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że jeśli zmiana stanu prawnego (własności) nieruchomości nastąpiła z mocy prawa, wpis do księgi wieczystej ma jedynie charakter deklaratoryjny, zmiana własności następuje z mocy samego prawa i jest ona skuteczna wobec wszystkich, niezależnie od treści wpisu w dziale drugim księgi wieczystej. Dotyczy to w szczególności przejścia własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na mocy ustaw nacjonalizacyjnych, które

następowało z mocy samego prawa bez względu na treść wpisu w dziale drugim księgi wieczystej oraz treść domniemania z art. 3 ustawy o księgach wieczystych i hipotece i może być podniesione w każdej sprawie (zob. postanowienie SN z dnia 10 maja 2002 r., IV CKN 1024/2000, LEX nr 271657; wyrok SN z dnia 25 marca 1999 r., III RN 165/98, OSNP 2000/3/90). Oznacza to, że rzeczywisty stan prawny, ukształtowany przepisami dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, wynika z mocy tego aktu prawnego, a nie z dokonania wpisu w księdze wieczystej, niezależnie od tego czy ten wpis dokonany został na wadliwej czy niewadliwej podstawie. Przepis art. 3 u.k.w.h. jest natomiast źródłem domniemania zgodności ujawnionego w księdze wieczystej prawa (prawdziwości wpisu) z rzeczywistym stanem prawnym, a skutki prawne tego ustawowego domniemania trwają aż do chwili ewentualnego skutecznego jego obalenia. W orzecznictwie prezentowany jest także pogląd, że domniemanie zgodności wpisu z rzeczywistym stanem prawnym (art. 3 u.k.w.h.) może być obalone przez przeprowadzenie dowodu przeciwnego albo w procesie o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym albo w każdym innym postępowaniu, w którym ocena prawidłowości wpisu ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu. Warunkiem sine qua non skutecznego zwalczania wiarygodności wpisu w księdze wieczystej jest legitymowanie się interesem prawnym w uzyskaniu oceny zgodnej z żądaniem (wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2006 r., IV CSK 177/2005, LEX nr 301835).

Bezspornym jest, że przedmiotem osądu w niniejszej sprawie jest żądanie powoda usunięcia niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w dziale II Księgi wieczystej KW Nr [...], założonej w 1983 r. dla nieruchomości o pow. przekraczającej 80 ha, a rzeczywistym stanem prawnym. Żądanie to sprowadza się do wykreślenia wpisu pozwanego w dziale II i wpisanie w tej księdze wieczystej powoda w jego miejsce. Bezspornym jest również, że z odpisu z dnia 15 października 2002 r. z księgi wieczystej Kw Nr [...] (k. 78 akt) wynika, że podstawą dokonania w dniu 9 lutego 1983 r. wpisu pozwanego w dziale II była decyzja Powiatowego Urzędu Ziemskiego w W. z dnia 20 lipca 1945 r. w przedmiocie zatwierdzenia klasyfikacji i szacunku działek i inwentarza majątku O. Decyzja ta nie może być uznana za prawidłową podstawę dokonanego wpisu,

ponieważ z mocy art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 24 sierpnia 1945 r. o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych(gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz.U. Nr 34, poz. 204), tytułem do wpisania na rzecz Skarbu Państwa prawa własności nieruchomości ziemskich wymienionych m.in. w art. 2 ust. 1 lit.e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej było zaświadczenie wojewódzkiego urzędu ziemskiego stwierdzające, że nieruchomość ziemską podpada pod działanie m.in. wyżej wymienionego przepisu. Nie oznacza to jednak, że prawo pozwanego, wpisane na powołanej, wadliwej podstawie nie korzysta z domniemania jego zgodności z rzeczywistym stanem prawnym dopóty, dopóki domniemanie wynikające z treści wpisu nie zostanie obalone. Instrumenty prawne i tryb ich realizacji zmierzające do obalenia tego domniemania nie są dowolne i podlegają ograniczeniom zależnym od przedmiotu dochodzonego roszczenia. W orzecznictwie zaprezentowano trafny pogląd, że przyjęcie wadliwej podstawy wpisu do księgi wieczystej z reguły ma istotne znaczenie w postępowaniu odwoławczym od orzeczenia – wpisu, natomiast nie determinuje wyniku procesu z powództwa o uzgodnienie stanu wynikającego z takiego wadliwego wpisu ze stanem rzeczywistym. Stan rzeczywisty może bowiem wynikać z innych zdarzeń prawnych, w tym z przepisów ustawy. Ze względu na przewidziany szczególny tryb postępowania, w którym można wykazać, że nieruchomość ziemską nie podlegała, np. ze względu na obszar, przepisom dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, uwzględnienie powództwa przez sąd powszechny, a więc orzeczenie, że według rzeczywistego stanu prawnego powód jest właścicielem i należy go wpisać do księgi w miejsce Skarbu Państwa wymagałoby wpierw wyłączenia nieruchomości w postępowaniu administracyjnym spod działania dekretu, przeprowadzonym na podstawie przepisów § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51), który to przepis powołanego § 5 wyłączył w przedmiocie w nim uregulowanym drogę sądową. W § 5 ust. 1 tego aktu stwierdzono bowiem, że orzekanie w sprawach, czy dana nieruchomość podpada pod działanie przepisów art. 2 ust. 1 lit. e należy w I instancji do kompetencji wojewódzkich urzędów ziemskich. Kompetencje te

przeszły następnie na wojewodów z mocy art. 3 lit. a dekretu z dnia 12 sierpnia 1946 r. o zespoleniu urzędów ziemskich z władzami administracji ogólnej (Dz.U. nr 43, poz. 248). W związku z takim uregulowaniem tylko ostateczna decyzja administracyjna może być podstawą ustalenia w procesie cywilnym, że nieruchomości wymienione w art. 2 ust. 1 lit. e nie przeszły na własność państwa. Rozstrzygnięcie wydane przez właściwy organ w zakończonym prawomocnie postępowaniu administracyjnym, odmawiające stwierdzenia, że nieruchomość nie podpada pod działanie dekretu, wyłącza możliwość wykazania w procesie cywilnym przeciwnego stanu prawnego (por. wyrok SN z dnia 4 października 2001 r., II CKN 609/00, niepubl.). Zaprezentowane stanowisko, potwierdzone następnie w wyroku SN z dnia 16 listopada 2004 r., III CK 322/04 (niepubl.), jest kontynuacją wcześniejszej linii orzecznictwa, a mianowicie, że w sprawach z powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym sądy powszechne nie są uprawnione do samodzielnego rozstrzygania sporu czy nieruchomość podpadała pod działanie przepisów dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej (uchwała SN z dnia 27 września 1991 r., III CZP 90/91, OSNC 1992, nr 5, poz. 72). Tymczasem w niniejszej sprawie powód nie skorzystał z trybu postępowania administracyjnego, co jednoznacznie wynika z oświadczenia jego pełnomocnika procesowego (v. tom V akt, k. 839 i k. 851). W tej sytuacji nietrafny okazał się sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut uchylenia się przez Sąd od rozpatrzenia sprawy w postępowaniu sądowym i błędnego skierowania powoda na drogę postępowania administracyjnego. W niniejszej sprawie, będącej sprawą o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości – ujawnionego w księdze wieczystej na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej – z rzeczywistym stanem prawnym, Sąd był związany tą decyzją (por. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 9 października 2007, III CZP 46/07, OSNC 2008, nr 3, poz. 30) dopóty, dopóki nie wykazano późniejszą decyzją wydaną w postępowaniu administracyjnym, że decyzja będąca podstawą dokonania kwestionowanego wpisu była wadliwa i nie uzasadniała jego dokonania.

Nieuzasadniony okazał się również zarzut skargi kasacyjnej sformułowany w postaci błędnej wykładni art. 3 k.c., mającej skutkować dopuszczeniem do retroakcji polegającej na błędnym zastosowaniu § 5 rozporządzenia Ministra

Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. do okresu, w którym nie było go jeszcze w obrocie prawnym. Przepis § 5 wspomnianego rozporządzenia wszedł w życie, z mocy § 46 tego rozporządzenia, z dniem jego ogłoszenia, tj. z dniem 29 marca 1945 r. Nastąpiło to więc zarówno przed datą wydania decyzji z dnia 20 lipca 1945 r. Powiatowego Urzędu Ziemskiego (k. 78 akt), będącej powołaną podstawą dokonania wpisu kwestionowanego w niniejszym postępowaniu, a tym bardziej przed wydaniem w dniu 6 sierpnia 1946 r. decyzji Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego (k. 35 akt). Przepis § 5 powołanego wyżej rozporządzenia mógł więc być podstawą wszczęcia administracyjnego postępowania odwoławczego w odniesieniu do decyzji wydanych po jego wejściu w życie, a zatem wskazanie powodowi przez Sąd odwoławczy na możliwość jego wykorzystania nie stanowiło naruszenia zakazu retroakcji wynikającego z art. 3 k.c.

Chybione są również argumenty powoda odwołujące się do postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 listopada 2001 r., SK 5/01 (OTK 2001/8/266), którym to orzeczeniem stwierdzono utratę mocy obowiązującej przepisu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 o przeprowadzeniu reformy rolnej. Utrata mocy obowiązującej tego przepisu oznacza tylko tyle, że obecnie nie może on już być podstawą wydawania decyzji w przedmiocie stwierdzenia przejęcia na rzecz Skarbu Państwa określonych w nim nieruchomości. Natomiast nie może to zarazem oznaczać utraty mocy obowiązującej przepisu § 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego jako podstawy prawnej wszczynania administracyjnego postępowania odwoławczego w odniesieniu do decyzji wydanych wcześniej i stanowiących podstawę dokonanych wpisów w księgach wieczystych (por. uchwałę NSA w Warszawie z dnia 5 czerwca 2006 r., sygn. I OPS 2/06, ONSAiWSA 2006/5/123). Brak jest bowiem jakichkolwiek podstaw do wyłączenia możliwości korzystania z właściwego trybu odwoławczego, pozwalającego na podważanie zasadności decyzji stwierdzającej przejęcie nieruchomości i umożliwiającego nadal ubieganie się w tym trybie o uznanie, że nieruchomość była wyłączona spod działania przepisu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej. Ponadto, o istnieniu nadal takiej możliwości stanowi jednoznacznie § 6 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r.,

obowiązywania którego to przepisu nie zakwestionowano w skardze kasacyjnej powoda.

Nie zasługuje na uwzględnienie ostatni z zarzutów sformułowanych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, a mianowicie zarzut niezastosowania § 4 powołanego ostatnio rozporządzenia, pomimo istnienia – w ocenie skarżącego – oczywistych podstaw do jego zastosowania. Przepis ten zawiera jedynie normatywną definicję pojęcia „użytki rolne”, którego wykładni nie dokonywał Sąd odwoławczy, a który stwierdził jedynie, że szerszym pojęciem było użyte w dekrecie sformułowanie „nieruchomość ziemską o charakterze rolniczym”, obejmujące swym zakresem, oprócz użytków rolnych w rozumieniu § 4 rozporządzenia, także inne tereny (grunty). Taka ocena Sądu odwoławczego wzajemnej relacji obu pojęć używanych w przepisach dekretu nie nasuwa zastrzeżeń. Okoliczność, że wolą powoda było wykazanie, iż nieruchomość objęta kwestionowanym wpisem w księdze wieczystej obejmowała mniej niż 50 ha użytków rolnych nie może odnieść zamierzonego przez skarżącego skutku i to z dwóch powodów. Po pierwsze, zarówno ocena wielkości norm obszarowych jak i kwalifikacji charakteru gruntów w kontekście wymogów art. 2 ust. 1 dekretu może być przedmiotem badania w postępowaniu administracyjnym rozstrzygającym kwestię podpadania nieruchomości pod działanie przepisów art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzono, że nawet w postępowaniu wieczystoksięgowym (a więc tym bardziej w postępowaniu wszczętym na mocy art. 10 ust. 1 u.k.w.h.) sąd nie jest władny zakwestionować zasadności kwalifikacji nieruchomości - jako przeznaczonej na cele reformy rolnej – przyjętej w zaświadczeniu wojewódzkiego urzędu ziemskiego, chyba że dysponuje późniejszą decyzją administracyjną odmiennie rozstrzygającą o charakterze nieruchomości w stosunku do przyjętej w zaświadczeniu (por. postanowienie SN z dnia 3 sierpnia 2004 r., II CK 448/03, nieopubl.). Po wtóre, kwestia prawidłowej kwalifikacji użytków rolnych i w konsekwencji badanie ich obszaru w ramach nieruchomości będącej przedmiotem kwestionowanego wpisu jest w tej sprawie okolicznością indyferentną, ponieważ nieruchomość ta wcześniej nie była samodzielną nieruchomością ziemską przejętą na cele reformy rolnej, a stanowiła jedynie część całej przejętej nieruchomości pod nazwą Dobra O. o powierzchni

ogólnej przekraczającej 270 ha. Przesłanki przepisu dekretu przesądzające o przeznaczeniu nieruchomości ziemskiej o charakterze rolniczym na cele reformy rolnej były warunkowane łącznym rozmiarem nieruchomości i jeśli przekraczał on 100 ha powierzchni ogólnej, to wówczas o przejęciu nie rozstrzygała wielkość obszarowa użytków rolnych. Kwestionowany w niniejszym procesie wpis w księdze wieczystej założonej w 1983 r. nie może więc być oceniany w oderwaniu od wpisu w dziale II macierzystej księgi wieczystej dotyczącej całej nieruchomości Dobra O., z której później wyodrębniona została nieruchomość określana mianem zespołu pałacowo – parkowego. Przedmiotem niniejszego procesu nie jest jednak żądanie usunięcia niezgodności z rzeczywistym stanem prawnym wpisu dokonanego w macierzystej księdze wieczystej założonej dla całej nieruchomości pod nazwą Dobra O., której łączny obszar przekraczał w dacie przejęcia 270 ha powierzchni ogólnej.

W tym stanie rzeczy skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. wobec braku w niej uzasadnionych podstaw.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.